

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

DOI: 10.34015/2523-4552.2020.4.05
УДК 343.2

Матвєєва Л. Г.,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та філософії
права Одеського державного
університету внутрішніх справ
e-mail: liliya.matveeva@i.ua
ORCID: 0000-0002-8402-5584

НАЛЕЖНА ПРАВОВА ПРОЦЕДУРА ТА ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті досліджуються теоретичні проблеми визначення поняття та змісту належної правової процедури. Висвітлюється концепція належної правової процедури, характеризуються основні етапи її становлення, розвитку та юридичного оформлення. Основні елементи належної правової процедури розкриваються на основі аналізу норм міжнародного, регіонального та національного права. Розглянуто найбільш важливі гарантії свободи та недоторканності особи, які відображені в міжнародних угодах про права людини та закріплені в конституціях сучасних держав.

Ключові слова: права людини; правова процедура; належна правова процедура; право на справедливий суд; презумпція невинуватості; практика ЄСПЛ.

В статье исследуются теоретические проблемы определения понятия и содержания надлежащей правовой процедуры. Освещается концепция надлежащей правовой процедуры, характеризуются основные этапы ее становления, развития и юридического оформления. Основные элементы надлежащей правовой процедуры раскрываются на основе анализа норм международного, регионального и национального права. Рассмотрены наиболее важные гарантии свободы и неприкосновенности личности которые закреплены в международных соглашениях о правах человека и закреплены в конституциях современных государств.

Ключевые слова: права человека; правовая процедура; надлежащая правовая процедура; право на справедливый суд; презумпция невиновности; практика ЕСПЛ.

Постановка проблеми. Важливою гарантією ефективного та дієвого захисту прав людини з найдавніших часів виступає процедура,

яка являє собою встановлену послідовність дій, спрямованих на досягнення певного результату. Будь-яка процедура несе в собі мо-

мент обмеження свавілля суб'єкта, поведінку якого вона впорядковує. Тому при здійсненні боротьби із правопорушеннями, не можна не брати до уваги міжнародно-визнані права людини та необхідно спиратися на безумовне надання правових гарантій особі, у відношенні якої застосовуються відповідні примусові заходи. Принцип належної правової процедури, виступає як спосіб забезпечення реалізації принципу невідворотності відповідальності та покарання за вчинене правопорушення.

Належна правова процедура – це правовий принцип, який передбачає, що жодна вільна людина не може бути заарештована, або ув'язнена, або позбавлена свободи, або оголошена поза законом, або вислана, або тим чи іншим чином обмежена у правах, що влада не вчинить або не накаже вчинити дії проти неї, за винятком дій, передбачених чинним законом [8, с. 3]. Належна правова процедура є невід'ємною умовою реалізації державними органами функції розгляду і вирішення спорів, коли їх рішення потенційно може обмежити громадянські свободи. Призначенням процедурного порядку в праві є забезпечення та захист прав, свобод та законних інтересів людини, гарантування уникнення свавілля органів державної влади. Тому визначення чітких критеріїв належності юридичної процедури, має важливе значення для практичної реалізації правових приписів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливе соціальне значення належної правової процедури в праві як гарантії ефективного процесу та захисту прав і свобод людини обумовлює підвищений інтерес

до зазначеної проблематики. Принцип належної правової процедури та його складові розглядали у своїх працях провідні вітчизняні та зарубіжні вчені: М. Білак, В. Городовенко, С. Нестеренко, Н. Сакара, Т. Фулей та ін. Разом з тим, в сучасній українській юриспруденції питання належної правової процедури переважно розглядаються через гарантії прав людини та досліджуються в межах галузевих наук і, як правило, пов'язуються з відповідним судовим процесом. У юридичній літературі наголошується на тому, що сутність та наукова цінність дослідження правової процедури має принципове значення оскільки процедурність знайшла найбільш повне вираження в правовому регулюванні де існують цілі процедурні галузі права. Процесуальні права людини це дуже важливий аспект, який потребують більш детального аналізу та вивчення.

У західній правовій літературі належну правову процедуру, розуміють як застосування права органами правосуддя відповідно до встановлених і санкціонованих державою юридичних принципів і процедур для гарантування і захисту конституційних та індивідуальних прав людини і громадянина. Вітчизняна юридична наука, не обґрунтовує чітких теоретичних поглядів стосовно розуміння належної юридичної процедури. Разом з тим, звертаючись до зарубіжного досвіду, констатуємо існування цілої концепції належної правової процедури, що має тривалу історію становлення, розвитку та вдосконалення.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд та аналіз дії принципу належної правової процедури у

міжнародному, регіональному та національному праві, а також розкриття категорії «належна (справедлива) судова процедура», визначення її змісту та аналіз її основних елементів на основі норм міжнародного, регіонального права та національного законодавства.

Виклад основного матеріалу.

Підвищений інтерес до проблеми визначення поняття та змісту належної правової процедури, пояснюється важливим соціальним значенням процедури в праві, як гарантії ефективного процесу правотворення, правореалізації, правозастосування, а також захисту прав і свобод людини та громадянина.

Ідея належної правової процедури, має коріння переважно в системі загального права, де вже з першої половини XIII ст. у Великій хартії свобод (Magna Charta Libertatum, 1215 р.) уперше викладена та закріплена концепція належної правової процедури та визнана основна процесуальна гарантія прав – можливість позбавлення волі й власності не інакше як по законному визначенню перів і по праву країни – в межах належної правової процедури (ст. 39) [5, с. 75.]. Тобто процесуальні права отримали формально-юридичне закріплення ще до виникнення першого покоління прав людини.

У США конституційна концепція due process використовується для судового захисту базових конституційних прав, закріплених у Біллі про права та подальших поправках до Конституції США. Також концепція належної правової процедури закріплюється у п'ятій та чотирнадцятій поправках до Конституції США 1787 р. Під впливом конститу-

ційного права США принцип належної правової процедури був формально закріплений в конституціях багатьох латиноамериканських країн.

Правове становище особи, яка перебуває під вартою до суду, й процедура судового підтвердження підстав для арешту врегульовані парламентом Англії 27 травня 1679 р., отримавши назву habeas corpus. Habeas Corpus Act визначає правила арешту та притягнення до суду обвинуваченого в злочині, надає суду право контролювати законність затримання та арешту громадян, а громадянам – вимагати початку такої процедури.

З часом, найбільш важливі гарантії свободи та недоторканності особи були відображені в міжнародних угодах про права людини та закріплені в конституціях сучасних держав.

Елементи habeas corpus, як гарантії судового захисту проти незаконного посягання на свободу і особисту недоторканність, містяться у Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст. 3, 9 і 10) та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. (ст. 9, 10, 14, 15) й включає в себе принцип відкритого характеру судового розгляду, принцип презумпції невинуватості, принцип *ne bis in idem* (не карати за той самий злочин двічі) і право на юридичну допомогу за власним вибором.

Але найбільш детально вказані принципи розвинені в європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод яка містить невід'ємні права і свободи для кожного індивіда і обов'язок держави гарантувати їх кожному, хто перебуває під її юрисдикцією. Конвенція

була відкрита для підписання державами – членами Ради Європи 4 листопада 1950 р. у Римі і вступила в чинність 3 вересня 1953 р. В ній започатковано офіційне затвердження в конституційній системі прав і свободи тих прав, які відокремлюють в групу процесуальних прав, особливість яких полягає в тому, що їх реалізація пов'язана з необхідністю захисту належних кожному прав за умови, що ці права порушені або піддаються потенційній загрозі порушення. У першу чергу, мова йде про таку сферу їх застосування, як кримінальне судочинство. Відповідно, носіями таких прав є особи які притягуються до юридичної відповідальності, або жертви протиправних діянь та особи, чиї інтереси можуть бути порушені в зв'язку з цим. Міждержавним органом в області захисту прав людини є Європейський суд з прав людини, який створений в рамках міжнародної регіональної організації – Ради Європи. Міждержавне співробітництво в рамках Ради Європи ґрунтується на принципах верховенства закону і поваги прав людини.

Україна, ратифікувавши Конвенцію та протоколи до неї, зобов'язалася гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені у Конвенції та протоколах. У пункті 1 частини першої Закону України Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції зазначено, що: «Україна повністю визнає на своїй території ... щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в

усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції» [9]. Вітчизняні суди зобов'язані у судовій практиці використовувати положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, рішення та практику Європейського суду з прав людини. Таким джерелом права надається перевага перед нормами чинного українського законодавства.

Отже, у романо-германській системі права, доктрина «належна правова процедура» відтворена: по-перше, в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка в ст. 6 закріпила право на справедливий судовий розгляд; по-друге, у практиці та рішеннях Європейського суду з прав людини, що містять тлумачення цього права, а також визначають критерії справедливої процедури судового розгляду. Положення ст. 6 Конвенції проникнуті принципом верховенства права та поширюють гарантії захисту і на публічно-правові спори між особою і державою. Конвенція є невід'ємною частиною українського національного законодавства, і її положення корелюють з положеннями Конституції України. Так, положення ч. 1 ст. 6 Конвенції співвідносяться з положеннями ст. 129 Конституції України, які містять основні принципи здійснення судочинства і можуть виступати за аналогією критеріями для перевірки дотримання правової процедури [3; 4].

Стаття 6 Конвенції містить наступні важливі положення:

по-перше, принцип fair trial (справедливий судовий захист), який відноситься як до цивільного так і кримінального процесу. Так у ч. 1, ст. 6 Конвенції закріплюється, що право на справедливий суд передба-

чає, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя [3]. В якості прикладу можна навести справу «Олександр Волков проти України» – справа, що розглядалася Європейським судом з прав людини у 2013 р. Рішення у справі на користь заявника стосується не тільки поновлення прав незаконно звільненого судді, але й загальних принципів діяльності державної влади в Україні. ЄСПЛ викрив у цій справі серйозні системні проблеми судової системи України, які неповністю вирішені досі. В рішенні Суд одноголосно визнав, що порушення п. 1 ст. 6 Конвенції щодо принципів: незалежності та безсторонності суду; юридичної визначеності та відсутності строку давності для провадження стосовно заявника; юридичної визначеності та звільнення заявника на пленарному засіданні парламенту; забезпечення особі «суду, встановленого законом». Також Суд конста-

тував порушення ст. 8 Конвенції та встановив обов'язок України забезпечити якнайшвидше поновлення заявника на посаді судді Верховного Суду України. Крім того, Суд постановив, що Україна має сплатити заявнику шість тисяч євро відшкодування моральної шкоди і дванадцять тисяч євро компенсації судових витрат [15]. Рішення у справі «Олександр Волков проти України» є ключовим для розуміння критеріїв незалежності та безсторонності, принципу юридичної визначеності та вимог щодо «суду, встановленого законом» як елементів справедливого суду, гарантованого ст. 6 Конвенції. Право на справедливий суд, за своєю природою, є комплексним суб'єктивним правом. Воно складається з великої кількості інших прав, яких повинно бути дотримано при розгляді справ у суді. Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 6 Конвенції, можна зробити висновок, що у ній закріплено наступні складові права на судовий захист: право на розгляд справи; справедливість судового розгляду; публічність розгляду справи та проголошення рішення; розумний строк розгляду справи; розгляд справи судом, встановленим законом; незалежність і безсторонність суду;

по-друге, принцип презумпції невинуватості: кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку [3]. Презумпція невинуватості є одним з елементів справедливого судового розгляду.

Існує низка рішень ЄСПЛ, які визначають поняття презумпції невинуватості та констатують ознаки її порушення: «Deweert v. Belgium»,

«Minelli v. Switzerland», «Allenet de Ribemont v. France», «Shagin v. Ukraine», «Криволапов проти України», «Grabchuk v. Ukraine». Цей принцип порушується, якщо оголосити обвинуваченого винним, у той час як його винуватість не була попередньо доведена. Якщо відсутні формальні підтвердження цього, досить щоб мотивація судді давала підстави думати, що він припускав обвинуваченого винуватим [11]. У справі «Криволапов проти України» ЄСПЛ констатував, що необережні публічні заяви представників держави щодо вини особи на етапі розслідування порушують принцип презумпції невинуватості та впливають на неупередженість суду. ЄСПЛ наголосив, що відповідно до усталеної прецедентної практики, п. 2, ст. 6 Конвенції, забороняє посадовим особам проголошувати особу винною до моменту її засудження судом. Службовці можуть повідомляти громадськість про обставини розслідування, але лише за умови дотримання належної виваженості та обережності [13]. Із презумпцією невинуватості особи, тісно пов'язана можливість давати показання або відмовитися їх давати і відповідати на запитання. Європейський Суд нагадує, що право на мовчання і його складову частину не свідчити проти самого себе, є загальновизнаними міжнародними нормами, що покладені в основу поняття справедливої процедури [16].

Порушення права на захист, пов'язане з порушенням принципу презумпції невинуватості, з ототожненням обвинувачуваного з винуватим. Значення цього принципу особливо було відзначено в Заключному акті Загальноєвропейської наради по

безпеці й співробітництву в Європі, закріпленням зобов'язання виконувати міжнародні пакти про права людини та діяти відповідно до мети і принципів Загальної декларації прав людини 1948 р. Стаття 11 даного документу, проголошує: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою доти, поки її винуватість не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» [2]. Так у рішенні Телфнер проти Австрії (Telfntr v. Austria) Європейський Суд постановив, що з принципу презумпції невинуватості випливають два положення для органів кримінального процесу: вимога вирішення сумнівів на користь обвинуваченого (in dubio pro reo) і заборона перенесення тягара доведення на обвинуваченого у кримінальній справі [17].

Принцип презумпції невинуватості являє собою правову гарантію, яка має бути дотримана в усіх стадіях провадження у справі, з метою забезпечення поваги до людської гідності під час розслідування та судового розгляду справи;

по-третє, права обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення (так званий мінімальний кримінально-процесуальний стандарт), який включає права:

а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

б) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

с) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний

розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача [3].

Тобто в ч. 3 ст. 6 йдеться про мінімальні права, що забезпечується ст. 6 Конвенції. Щодо України, то порушення ч. 3 містилося у справі «Олег Колесник проти України», в котрій зазначається що обвинувальний вирок у його справі ґрунтувався на зізнавальних показаннях, здобутих з порушенням його права «на мовчання» та права не свідчити проти себе, що його позбавили можливості допитати більшість свідків обвинувачення і що йому перешкождали ефективно здійснювати своє право на захист під час допиту на початковому етапі розслідування у справі [14].

Право особи мати достатньо часу і можливостей для підготовки свого захисту включає можливість ознайомлюватися із матеріалами досудового слідства. Європейський Суд не встановлює конкретних строків для ознайомлення обвинуваченого із матеріалами справи, оскільки вирішення цього питання залежить від обставин справи. Розглядаючи справу Кемпбелл і Фелл проти Сполученого Королівства, Європейський Суд встановив, що особа має право на необмежену кількість зустрічей із своїм захисником. Ці зустрічі мають

відбуватися в умовах конфіденційності за відсутності представників пенітенціарних установ [12]. Принцип конфіденційності зустрічей із захисником поширюється і на листування особи, яка взята під варту зі своїм адвокатом. Європейський Суд у справі «Доменічні проти Італії» визнав, що перегляд листів до адвоката є порушенням права на захист і права на таємницю кореспонденції [18]. Суд акцентує увагу, що національне право має чітко визначити обсяг і спосіб здійснення відповідної дискреції, покладеної на державні органи влади, з метою забезпечити особам мінімальний захист, на який громадяни мають право на підставі дії принципу верховенства права в демократичному суспільстві.

Міжнародні та регіональні правові акти є підґрунтям формування фундаменту внутрішньодержавного права. У ХХ ст. норми про право на справедливий судовий розгляд у законодавстві багатьох держав, набувають конституційного статусу. Аналогічні права гарантуються у національних законодавствах сучасних держав. Конституція України містить досить великий набір таких прав, до яких відносяться : право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право на судовий захист (ст. 55); право кожного на отримання професійної правничої допомоги та вільного вибору захисника своїх прав (ст. 59); неможливість бути двічі притягненим до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ст. 61); презумпція невинуватості особи (ст. 62); право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (ст. 63); право на захист підозрюваного, обвинуваченого

чи підсудного [4]. Судові процедури, окрім конституційного закріплення, регламентовані матеріальними нормами, що закріплюють правила реалізації права громадянина на судовий захист своїх прав.

Поняття «належна правова процедура» вживається в ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України, в який зазначається, що до кожного учасника кримінального провадження має бути застосована належна правова процедура. Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [6]. Належна правова процедура у кримінальному процесі проявляється в гарантіях забезпечення права на захист затриманих осіб, презумпції невинуватості, змагальності та рівності сторін у процесі.

Доктрина правової процедури неодноразово використана в практиці Конституційного Суду України. Наприклад, у рішенні Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 р. у справі щодо відповідності

Конституції України Закону України «Про засади державної мовної політики» Конституційний Суд наголошує, що дотримання встановленої Конституцією України процедури розгляду, ухвалення та набрання чинності законами є однією з умов легітимності законодавчого процесу, у випадку її порушення конституційному контролю підлягає не зміст закону, а встановлена Конституцією України процедура його розгляду та ухвалення [10]. Конституційний Суд підкреслює прямий зв'язок дотримання «належної процедури» та гарантій прав і законних інтересів людини і громадянина, фактично надав процедурним принципам владного обов'язкового значення. Отже, якщо порушена належна правова процедура прийняття правового акту будь-яким органом державної влади, такий акт є неконституційним.

М. Білак, вважає, що у постанові Верховного Суду від 25 липня 2019 р. у справі № 826/13000/18 закладено доктрину «правова процедура», яка у праві англосаксонських країн є складовою принципу верховенства права і передбачає правові вимоги до державних правових актів, що стосуються будь-якої галузі права. Верховний Суд у цій постанові вказав, що встановлена правова процедура як складова принципу законності та принципу верховенства права є важливою гарантією недопущення зловживання з боку органів публічної влади під час прийняття рішень та вчинення дій, які повинні забезпечувати справедливе ставлення до особи [1]. Стандарти незалежності юридичної професії вказують, що справедлива система відправлення правосуддя є необхідною для встановлення і підтримання верховенства права.

Разом з тим слід зазначити, що законодавство України не містить визначення поняття «належна судова процедура», такий недолік ускладнює її застосування. Тому поняття «належна судова процедура» слід визнати та розглянути як похідне від поняття «належна правова процедура», розробленого американською конституційною доктриною і яке походить із концепції верховенства права та загальноприйнятих стандартів справедливості. Сучасні реформи в системі судоустрою та судочинства мають бути спрямовані на подолання таких прогалин, що підсилить авторитет судової влади серед громадян.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновки, що концепція правової процедури стала універсальною через рішення Європейського суду з прав людини і поширюється як на процесуальне судочинство, так і на правові процедури, яких повинні дотримуватися суб'єкти владних повноважень під час прийняття відповідних актів стосовно прав, свобод та законних інтересів людини. Належна правова процедура органічно пов'язана із громадянським суспільством та правовою державою. Вона властива будь-якому цивілізованому судочинству та включає як процесуальні гарантії захисту особистих прав, так і правові механізми обмеження свавілля держави.

Законодавче визнання обов'язкової юрисдикції Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, зумовлює вивчення практики ЄСПЛ та застосування національного законодавства з урахуванням позиції ЄСПЛ. Проведення судової реформи, вимагає від

суддів більш активного впровадження в практику принципу верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини, що дає змогу формувати судову доктрину щодо захисту прав людини у відносинах з органами публічної влади. Будь-яке обмеження особистих прав має бути справедливим, обґрунтованим і відповідати інтересам суспільства. Запровадження національних механізмів правових процедур органів публічної влади пов'язане з необхідністю обмеження їх владного впливу на особу, її захисту від них.

Визначення ЄСПЛ чітких критеріїв належної правової процедури має надзвичайно важливе значення для практичної реалізації правових приписів. Кожна сучасна держава повинна бути здатною підтримувати суспільний порядок, а правила і процедури, відповідно до яких держава забезпечує виконання законів, мають бути публічними, недвозначними, справедливими та однаковими для всіх. Саме це і має на увазі належна правова процедура. Відокремлення процесуальних прав людини підсилює конституційні форми і способи захисту особистості, розкриває конституційну цінність механізмів захисту прав людини. Концепція належної правової процедури відсутня у тексті Конституції України, однак значна кількість її складників є важливими принципами права і набуває свого реального втілення в сфері судової влади. Отже, дотримання процедурних норм є правовою вимогою, згідно з якою держава, яка керується принципом верховенства права має поважати права особи та визначати процедурні межі здійснення повноважень органами публічної влади.

Список використаних джерел

1. Білак М. Запровадження європейської доктрини «правова процедура» (fair procedure) у практиці Касаційного адміністративного суду. URL: [https://protocol.ua/ua/zaprovadgennya_evropeyskoi_doktrini_ppravova_protседura_\(fair_p_rcedure\)_u_praktitsi_kasatsiynogo_administrativnogo_sudu/](https://protocol.ua/ua/zaprovadgennya_evropeyskoi_doktrini_ppravova_protседura_(fair_p_rcedure)_u_praktitsi_kasatsiynogo_administrativnogo_sudu/) (дата звернення: 11.11.2020).
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 10.11.2020).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 11 листопада 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 10.11.2020).
4. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.11.2020).
5. Крестовська Н. М. Цвіркун О.Ф., Історія держави і права зарубіжних країн : хрестоматія-практикум. Харків : Одиссей, 2010. 488 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print> (дата звернення: 10.11.2020).
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 10.11.2020).
8. Нестеренко С. С. Принцип «due process of law» у міжнародному кримінальному праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62. С. 379–385.
9. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 13.03. 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр> (дата звернення: 10.11.2020).
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засади державної мовної політики» від 28.02.2018 р. № 2-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-18> (дата звернення: 10.11.2020).
11. Справа «Алене де Рібемон проти Франції» (Allenet de Ribemont v. France): рішення ЄСПЛ № 15175/89 від 10.02.1995. URL: <https://cedem.org.ua/library/sprava-alene-de-ribemon-proty-frantsiyi/> (дата звернення: 10.11.2020).
12. Справа «Кемпбелл і Фелл проти Сполученого Королівства» : рішення Європейського Суду з прав людини від 28 червня 1984 р. URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/09/kempbell-y-fell-protyv-soedynennogo-k/> (дата звернення: 10.11.2020).
13. Справа «Криволапов проти України»: рішення ЄСПЛ 5406/07 від от 02.10.2018 URL: https://minjust.gov.ua/m/stattya-6-pravo-na-spravedliviy-sudhttps://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/kryvolapov_proty_ukr_33_19_02_2019.pdf (дата звернення: 10.11.2020).
14. Справа «Олег Колесник проти України» №17551/02 від 19.11.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_505 (дата звернення: 01.11.2020).
15. Справа «Олександр Волков проти України»: рішення ЄСПЛ № 21722/11 від 09.01.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947 (дата звернення: 05.11.2020).
16. Справа «Саундерс проти Сполученого Королівства»: рішення ЄСПЛ 43/1994/490/572. від 17.12.1996 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2492.html (дата звернення: 12.11.2020).

17. Справа «Телфнер проти Австрії»: рішення ЄСПЛ № 33501/96, 2001 р. URL: http://www.rpoid.narod.ru/echr/another_2/telfner.htm (дата звернення: 11.11.2020).

18. Case of Domenichini v. Italy: Judgment of the European Court of Human Rights № 15943/90. 15 November 1996. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-58073\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (дата звернення: 11.11.2020).

References

Krestovskaya, N. M., Tsvirkun, O. F. (2010). *History of the State and Laws of Foreign Countries*. Kharkiv: Odyssey [in Ukrainian].

Nesterenko, S. S. (2011). The principle of "due process of law" in international criminal law. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, 379-385 [in Ukrainian].

L. Matvieieva, Doctor of Law, Associate Professor, Department of Theory and Philosophy of Law, Odessa State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-8402-5584

Proper Legal Procedure and Legal Standards of the European Court of Human Rights

The article explores the theoretical problems of defining the due process' concept and content. The basic concept of due process is clarified; main stages of its formation, development and legal registration are characterized. The basic elements of due process are revealed on analysis of international, regional and national law. The most important safeguards for freedom and integrity of a person were subsequently reflected in international human rights treaties and enshrined in constitutions of modern states.

Due process of law is a legal principle that states that no free person can be arrested, or imprisoned, or imprisoned, or deprived of liberty, or outlawed, or expelled, or otherwise restricted in rights that the authorities do not commit or not to take action against him/her except for the actions provided for by current law.

Due process of law is an indispensable condition for the exercise by public authorities of litigation function and resolution of disputes, when their decision could potentially limit civil liberties. The purpose of procedural order in law is to ensure and protect the rights, freedoms and legitimate interests of a person, to guarantee the avoidance of arbitrariness of public authorities. Therefore, defining clear criteria for the adherence to a legal procedure is important for the practical implementation of legal requirements.

Determining the ECHR's clear criteria for due process is essential for the practical implementation of legal requirements. Every modern state must be able to uphold public order, rules and procedures by which the state enforces the laws must be public, unambiguous, fair and uniform for all.

Keywords: *due process; human rights; legal procedure; presumption of innocence; right to a fair trial; ECHR practice.*